

Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi

Race to Set New Rules as the Global Economic Order Changes: China's Attempt to Become Hegemon

Sibel ÇAŞKURLU¹

Öz

2008 Küresel Finansal Krizi'nin ardından, ABD hegemonyasının gerilemekte olduğu ve Çin'in yeni hegemon olma yolunda ilerlediği tartışılmaya başlanmıştır. Çin'in bu yöndeki niyetini 2012'den itibaren açık etmeye başlaması karşısında iki ülke arasında ilişkiler giderek gerilmiştir. ABD önce 2016'da Çin'e karşı bir ticaret savaşı başlatmış, daha sonra ise kararlılıkla Büyük Kopuş aşamasına geçmiştir. Bu çalışmada, hem ABD ve Çin arasında giderek tırmanan hegemonya mücadelesi hem de hegemonya değişimiyle ilişkili olarak küresel ekonomik düzende ortaya çıkmakta olan dönüşüm ele alınmaktadır.

Jel Kodları: F50, F51, F54

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, Küresel Ekonomik Düzen, ABD, Çin, Büyük Kopuş

¹ Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, sibel.caskurlu@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6394-8198

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

Abstract

After the 2008 Global Financial Crisis, the decline of the U.S. hegemony and China's rise have begun to be discussed. Since 2012 China has started to show its intentions to become the new hegemon. For this reason, relations between the two countries have become increasingly strained. The U.S. first launched a trade war against China in 2016, and then resolutely moved to the Great Decoupling phase. This paper addresses the escalating struggle between the U.S. and China to become the next hegemon and the transformation of the global economic order in relation to the change of the hegemony.

Jel Codes: F50, F51, F54

Keywords: *Hegemony, Global Economic Order, U.S., China, Great Decoupling*

1. Giriş

*“Dünya sahnesinin merkezine hiç olmadığımız kadar yakınız.”
Xi Jinping, ÇHC başkanı, 2015.*

Uluslararası politik iktisatta hegemonya kavramı, farklı bakış açılarına göre çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Bu çalışmada ele alınan konunun kapsamı bakımından, Immanuel Wallerstein tarafından geliştirilen Dünya Sistemi Teorisi'ne ve Robert W. Cox'a ait hegemonya tanımlarının birbirlerini tamamladıkları düşünülmektedir. Wallerstein'a göre “hegemonya”; merkez, çevre ve yarı çevre ülkelerden oluşan uluslararası iş bölümü hiyerarşisi içinde, güç dengesinde geçici olarak sağlanan istikrarlı bir dönem olarak ele alınmaktadır (Vela, 2001: 4). Bu istikrarlı döneme, merkez devletlerden birinin diğer merkez devletler karşısında üretim, ticaret ve finans alanlarında üstünlük sağlayarak hegemon olarak kabul görmesi ile varılır (Hopkins vd., 1982: 62 – 63). Cox'a göre ise “hegemonya”, tek bir dünya gücünün diğerlerine hakimiyeti ekseninde sınırlandırılmaz. Bunun yerine, baskın devletin, paradigması yoluyla kazandığı geniş ölçekte rızaya dayalı bir dünya düzeni kurabilmesi olarak değerlendirilir (Cox, 1987: 7). Bu dünya düzeninin, uluslararası sermaye birikiminde bir süreliğine istikrar sağlayarak, diğer önde gelen devletlerin ve hâkim toplumsal sınıfların üstünlüklerini sürdürmeyi garantilemesi gerekmektedir.

Wallerstein ve Cox'un hegemonya tanımları arasında bazı farklılıklar bulunmasına rağmen iki yaklaşımda da hegemon olabilmenin ön koşulu olarak sanayi devrimini belirleyen teknolojilere hâkim olmak ön plana çıkmaktadır. Hegemon, gücünü teknoloji alanındaki bu üstünlüğüne borçludur. (Cox, 1987: 19, 155-158). Teknolojik üstünlüğü sayesinde üretimde sağladığı hâkimiyet, hegemonu sırasıyla ticaret ve finans alanlarında da öne çıkartmaktadır (Shannon, 1989: 120). Bu çerçevede, hegemon, bir yandan en ileri teknoloji ile üretilmiş ürünleri ihraç ederken ve uluslararası ticaretin en büyük bölümünü yürütürken, diğer yandan da en fazla borç veren ve sermaye ihraç eden ülke konumundadır. Böylelikle, hegemonun para birimi, başlıca değişim ve rezerv biriktirme aracı işlevini üstlenmektedir.

Özetle, Wallerstein, hegemonun teknolojide sağladığı hakimiyet ile üretim, ticaret ve finans alanında diğer merkez ülkeler karşısında öne çıkmasına vurgu yaparken, Cox, hegemonun bu üstünlüğünün yanı sıra paradigması sayesinde diğer ülkelerin de rıza göstermesini sağlayarak,

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

hepsinin çıkarlarını koruma iddiasında bir küresel ekonomik düzen kurabilmesine odaklanmaktadır.

Son olarak belirtmek gerekir ki, çıkarları gereği hegemon, piyasa mekanizmasını açık tutmak isteyecek ve serbest ticareti savunacaktır. Ancak Merkez'in çıkarlarını korumak adına da kendisi gibi merkez tipli ürünler üreten diğer Merkez ülkeleriyle bir iş bölümüne gidecektir (Hopkins vd., 1982: 63– 64). Bu durum, serbest ticaret koşullarının, kuralları hegemon tarafından belirlenmiş bir küresel ekonomik düzen çerçevesinde oluşturulmasını ifade etmektedir.

Teknolojide elde ettiği üstünlük temelinde 2.Dünya Savaşı'ndan hegemon olarak çıkan ABD, 1945 yılından itibaren, ana hatlarının Bretton Woods Konferansı'nda kararlaştırıldığı liberal bir küresel ekonomik düzeni hızla inşa etmiştir. Bu çerçevede, liberal küresel ekonomik düzenin işleyebilmesi için öncelikle devletler arasında iletişim, iş birliği ve dayanışmayı sağlamak ve sürdürmek üzere kendisine bağlı pek çok kurumdan oluşan Birleşmiş Milletler sistemi oluşturulmuştur. Diğer yandan ise, uluslararası para sistemine ve uluslararası ekonominin işleyişine yön verecek kurumlar olarak Dünya Bankası (DB) ve (Uluslararası Para Fonu) IMF, uluslararası ticareti serbestleştirmek üzere de Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) sistemi kurulmuştur. Bu liberal küresel ekonomik düzen, Marshall yardımları ve DB'nin kalkınma kredileri aracılığıyla hem savaştan yıkık dökük çıkmış Avrupa ve Japonya'yı hem de bağımsızlığını yeni kazanmış az gelişmiş ülkeleri kazanmayı hedeflemiştir.

SSCB ile yaşanan Soğuk Savaş döneminin ardından ikinci kez hegemon olan ABD, bu kez 1980'lerden itibaren sermaye akımlarının da küresel ölçekte serbestleştirilmesine yönelik, DB ve IMF'nin yanına 1995'te Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) de eklenmesiyle ticaretin serbestleştirilmesini çok daha üst bir aşamaya taşıyan neoliberal bir küresel ekonomik düzen inşa etmiştir. Uluslararası sermaye akımlarının, ticaretin, yatırımların ve teknolojinin korunmasının güvence altına alındığı bu düzende, dışa açılan ve küresel değer zincirleri yoluyla serbest ticarete eklemlenen Çin ekonomisi, görülmedik bir hızla gelişmiştir. Öyle ki, akademik çevrelerde 2008 Küresel Finansal Krizi'nin ardından, ABD hegemonyasının gerilemekte olduğu ve Çin'in yeni hegemon olma yolunda ilerlediği yönünde tartışmalar başlamıştır.

Neoliberal küresel ekonomik düzenin, 2008 Küresel Finansal Krizi ve 2016'da ABD ile Çin arasında başlayan ticaret savaşları ile son bulduğu söylenebilir. Hegemon olmak isteyen Çin kadar, onu engellemek ve üçüncü kez hegemonyasını yeniden kurmak isteyen ABD de yeni bir küresel ekonomik düzen inşa etmek için uğraşmaktadır.

Bu çalışmada, hem ABD ve Çin arasında giderek tırmanan hegemonya mücadelesi hem de bu süreçte küresel ekonomik düzende ortaya çıkmakta olan dönüşüm ele alınmaktadır.

2.Çin'in Değişen Stratejileri ve Geliştirdiği Paradigma

2.1.Çin'in Yükselişi ve Değişen Stratejileri

1970'lerin ortasından itibaren Fordist üretim organizasyonu krize girmiş, giderek yerini Post Fordizm'e bırakmıştır. Üretim aşamalarına ayrılmış ve düşük teknoloji, düşük vasıflı, emek yoğun imalat üretim aşamaları az sayıda ucuz emek ülkesine kaydırılmıştır. Böylece gelişmiş

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

ülkelerde (GÜ) düşmekte olan kârlılık; bilişim, taşımacılık, iletişim ve lojistik devrimlerinin de gerçekleşmesiyle bir yandan sermayenin ulusötesileşmesinin sağlanması bir yandan da küresel değer zincirlerinin oluşturulması ile yeniden artırılmıştır. Bu yapı, tüm dünyada geçerli olan neoliberal politikalarla kolaylaştırılan ticaret ve sermaye akımlarının giderek serbestleştirilmesi ama DTÖ sistemi sayesinde teknolojik ilerlemelerin sıkı biçimde korunması temelinde, adına Küreselleşme dediğimiz neoliberal küresel ekonomik düzen altında 2008 Küresel Finansal Krizi'ne kadar sürdürülebilmiştir. Çin'in yükselişi hikayesi bu dönemde başlamaktadır (Liu & Dunford, 2016: 327).

Çin, 1978'de devlet başkanı Deng Xiaoping'in gerçekleştirdiği bir dizi reformla dışa açılmaya yönelmiştir. Daha önce Japonya'nın yaptığı gibi, doğrudan yabancı yatırımcıları çekmeye ve ihracata dayalı büyüme stratejisi izlemeye çalışmıştır (Wang & Zeng, 2020: 54). Bu dönemde Çin'in ABD ile ilişkilerinde benimsediği yaklaşım "düşük profili korumak ve asla liderliğe soyunmamak" olmuştur (Wang & Zeng, 2020: 64). ABD ile iyi ilişkiler yürütülerek, onun yardımıyla küresel serbest ticarete katılmak temel hedef olarak görülmüştür.

2008 Küresel Finansal Krizi sonrasında; dünyanın önde gelen beş ekonomisinden biri olan Çin'in, küresel ekonominin işleyişinde daha fazla sorumluluk alması gerektiği yönünde eleştiriler, ABD'nin gerilemeye başladığına ve Çin'in ise yükselişe geçtiğine dair yorumlar ve Çin'in ilerde hegemon olması durumunda kapitalist sistemin ve küresel liberal düzenin tehlikeye girip girmeyeceği gibi konular tartışılmaya başlanmıştır. 2008 Küresel Finansal Krizi her iki ülkeye de küreselleşme döneminde aralarında geliştirmiş oldukları sıkı karşılıklı bağımlılık ilişkisini ve bunun kendi ekonomilerinde yol açtığı kırılğanlıkları göstermiştir.

Bu çerçevede, 2010 yılında Çin'in dünyanın ikinci en büyük ekonomisi haline gelmesiyle birlikte, küresel ekonomik düzenin işleyişine dahil olmak, kuralların belirlenmesine katılmak arzusu da ortaya çıkmıştır. Bu tarihten itibaren Çin, uluslararası iş bölümünde nasıl bir konumda ve rolde olmak istediğine dair giderek daha iddialı hedefler açıklamaya yönelmiştir. Öncelikle Xi Jinping'in başkanlığa gelmesiyle birlikte Çin 2012 yılında dış politikasında "Yeni Tip Büyük Güç İlişkileri" prensibini benimsemiş ve bu çerçevede küresel kuralların belirlenmesinde ABD ile eşit bir konumda olmayı talep etmiştir (Wang & Zeng, 2020: 64-65). 'Düşük profilini koruyup, asla liderliğe soyunmamak' yerine, bu kez "başarmak için mücadele etmek" felsefesine kayılmıştır. Bunu giderek sıklaşan ve hedef büyüten strateji değişiklikleri izlemiştir. O nedenle, Çin'in mevcut küresel ekonomik düzeni kendisi güçlendikçe değiştirmek istediği yönünde gizli niyetlerinin olup olmadığına ilişkin tartışmalar da alevlenmiştir.

Çin ve ABD arasında baş gösteren hegemonya mücadelesini anlamak için Çin'in uluslararası ekonomik düzendeki yeriyle ilgili yaklaşımındaki değişimlere daha yakından bakmakta yarar görülmektedir.

1978'den 2008 Küresel Finansal Krizi'ne kadar geçen süre zarfında Çin'in benimsediği yaklaşım Deng Xiaoping'in ifadesiyle, "düşük profili korumak, bazı başarılarla ulaşmak" olmuştur. Bu çerçevede Çin, 'barış içinde kalkınma' ve 'güç siyasetine ve hegemonyaya karışmamak ve karşı çıkmamak' niyetlerini resmi olarak uzun süre yinelemiştir (Wei, 2020: 418). Wei (2020), akademisyenlerin Deng'in ifadesindeki ilk bölüme, daha açık bir deyişle -düşük profili koruma kısmına- odaklandıklarına ve bu nedenle ikinci bölümdeki -bazı başarılarla ulaşma kısmındaki- derinliği gözden kaçırdıklarına dikkat çekmektedir (Wei, 2020: 413-414).

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

Wei'ye göre "bazı başarılarla ulaşmak" anlatımı aslında öncesi ve sonrası olan felsefi bir düşünce akışının bir aşamasını belirtmektedir. Söz konusu felsefi düşünce akışını oluşturan aşamaların her birinde başarmak üzere seçilen hedeflerin ve bunlar için sarf edilecek çabanın farklı dereceleri söz konusudur (Wei, 2020: 422):

Aşama₀= hiç başarı elde edememek

Aşama₁= bazı alanlarda başarı elde edememek

Aşama₂= bazı alanlarda başarı elde etmek

Aşama₃= proaktif olarak başarı elde etmek

Aşama₄= başarmak için mücadele etmek

Aşama₅= yeni bir çağda başarmak için mücadele etmek

Aşama_n=....

Bu felsefi düşünce akışında bir diyalektik olduğu belirtilmektedir (Wei, 2020: 421). Örneğin "bazı alanlarda başarı elde edememek" ifadesinin içinde, aslında "bazı alanlarda başarı elde etmek" de saklıdır. "Bazı alanlarda başarı elde etmek" ifadesi ile daha rastgele bir gidişata işaret edilirken, "proaktif olarak başarı elde etmek" dendiğinde, altta özellikle bu başarıları garantileme çabası yatmaktadır. Aşama 3'ten 4'e geçilirken, "elde etmek" fiili yerine, daha fazla çabayı hatta kafa tutmayı ve rekabeti de içeren "mücadele etmek" fiili tercih edilir. Öte yandan, aşamalar A₀'dan başlayıp, A_n'e uzanmaktadır. Daha açık bir deyişle, bu ilerlemeci hedeflerin bir sonu bulunmamaktadır. Burada bizim için önemli olan, Çin'in bu şekilde aşama aşama hedeflerini büyütmesinin uluslararası ekonomik alana nasıl yansıdığı olmaktadır.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

Tablo 1: Çin'in Hedef ve Çabaları

YIL	AŞAMA	EYLEM YA DA KAZANIM	
1990'lar	1	Bazı alanlarda başarı elde edememek	Küresel değer zincirlerine eklenilerek serbest ticarete katılmak ve doğrudan yabancı yatırım (FDI) çekmek
1999	2	Bazı alanlarda başarı elde etmek	"Dışarı Çıkma Stratejisi" -dışarıya FDI yapmaya, dışarıya kredi vermeye başlamak -dışarda altyapı, inşaat ve yatırım projelerine yönelmek
2001			DTÖ'ye katılmak -ticaret hacmini giderek artırmak
2005			-dünyanın atölyesi olmak -dünyanın 5. en büyük ekonomisi olmak
2006			-teknolojik olarak ilerlemek için çeşitli planlar açıklamak, arayışlara girmek
2008-2010		Büyük kırılma: Küresel Finansal Kriz	
2010			-dünyanın 2. en büyük ekonomisi olmak
2011-2012	3	Proaktif olarak başarı elde etmek	-Çin Rüyası'nın ilanı (2012)
2013-2016	4	Başarmak için mücadele etmek	-Kuşak ve Yol İnisiyatifi (2013) -Çin'i bir imalat süper gücü haline getirmek üzere çalışmalara başlamak (2014) -Made in China 2025'in ilanı (2015) -Yeni Kalkınma Bankası (NDB), Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB) ve İpek Yolu Fonu'nun kurulması (2014). -Yuan'ı uluslararasılaştırmak, SDR'ye dahil olmasını sağlamak (2016)
2017	5	Yeni bir çağda başarmak için mücadele etmek	- Çipler ve diğer geleceğin teknolojilerinde atılım yapmaya çalışmak - Kuşak ve Yol İnisiyatifi kapsamında altyapı kredileri ile gelişmekte olan ülkeleri (GOÜ) borçlandırarak kendisine 'çevre' alanı yaratmak

Kaynak: Wei, 2020; Çaşkurlu, 2022: 612 – 634'deki bilgiler ışığında tarafımca oluşturulmuştur.

Tablo 1'den de görüldüğü üzere Çin, 1990'larda benimsediği 'bazı alanlarda başarı elde etmemek' aşamasından 1999'da ilan ettiği Dışarı Çıkma stratejisiyle birlikte 'bazı alanlarda başarı elde etmek' aşamasına geçiş yapmıştır. Böylelikle, Çin serbest ticarete katılmış ve uzun bir süre aslında ABD'nin inşa ettiği küresel ekonomik düzeninin başlıca kurumları olan IMF, DB

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

ve DTÖ ile gayet uyumlu biçimde, ters düşmeden çalışmıştır (Paradise, 2016: 149-150). Bu çerçevede, uzun yıllar, doğrudan yabancı yatırımları kendisine çekmek için uğraşan bir GOÜ iken artık giderek dışarıya yardım ve kredi veren, dışarıda altyapı, inşaat ve yatırım projelerine yönelen bir ülke haline gelmiştir (Liu & Dunford, 2016: 328).

2008 Küresel Finansal Kriziyle birlikte ABD'nin gerilemekte olduğunun tartışılmaya başlaması ve 2010 yılında Çin'in dünyanın ikinci en büyük ekonomisi haline gelmesiyle birlikte, Çin, önce 2011'de 'proaktif olarak başarı elde etmek' aşamasına, daha sonra 2013'te ise 'başarı için mücadele etmek' aşamasına geçmiştir. Uluslararası iş bölümü içinde artık Merkez ülkeler arasında yer almaya çalışan bir ülke olarak Çin'in, aynı yıl başlatılan Kuşak ve Yol İnisiyatifi ile, Dünya Sistemi Teorisi'ndeki anlamıyla yoksul ülkelere kendisine bağımlı bir Çevre alan yaratmayı amaçladığı ifade edilmektedir (Wei, 2020: 423). Altyapı projelerine sağladığı kredilerle Asya, Afrika ve Latin Amerika'da özellikle doğal kaynak zengini Çevre ülkelerden bir bölümünü kendisine bağımlı hale getirmeye yönelmektedir.

2017'den itibaren Çinli kaynaklar sık sık Çin'in dünyanın ikinci en büyük ekonomisi haline geldiğinden, büyük miktarda döviz rezervi bulunduğundan, çok geniş ve arzu edilen bir iç pazara sahip olduğundan ve Yuan'ın uluslararası ödemelerde giderek daha fazla kullanılmaya başladığından söz etmektedir (Liu & Dunford, 2016: 326). 2017 yılında devlet başkanları Xi Jinping'in açıkladığı "yeni bir çağda başarmak için mücadele etmek" aşamasında, 'yeni çağ' ifadesiyle kastedilenin, Post-ABD ya da Post-Batı çağı olduğu belirtilmektedir.

Öte yandan, Batı cephesinden de Çin'in yakın bir zamanda ABD'ni geride bırakarak dünyanın bir numaralı ekonomik gücü olacağına kesin gözüyle bakanların sayısı az değildir. Gelinek noktada, Çin'in ABD'ni tahtından ederek yeni hegemon olabileceği tartışılmaktadır. O nedenle, 2017'de Trump yönetiminin başa geçmesiyle birlikte, önce iki ülke arasında ticaret savaşları biçiminde kılıçlar çekilmiş, daha sonra bu gerginlik 2019 sonunda patlak veren Covid 19 Pandemisi'nden hemen önce Büyük Kopuş'a evrilmiştir.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

Tablo 2: Çin Ekonomisinin Dönüşümü ve Yükselişi

1990'lar	- Dışa bağımlı küreselleşme dönemi	-içeriye büyük hacimde FDI çekmek -ihracata dönük büyüme modeli -kesintisiz olarak çok yüksek büyüme hızları
2001-2006	-Ticaretle küreselleşme dönemi	-Çin'in DTÖ'ye girişini izleyen ilk üç yılda dış ticaretinin üçe katlanması -Önemli ölçüde doğrudan yabancı yatırım çekmeyi sürdürmesi -2005'te 'Dünyanın Atölyesi' olması
2006-2014	-Çin sermayesinin küreselleşmesi	-Çin'in dışarıya yaptığı dorudan yabancı yatırımların artık ticaretten ve içeriye yönelik doğrudan yatırımlardan çok daha hızlı büyümesi
2014-2017	-Çin'in uluslararası iş bölümü içindeki konumunu yükseltmeye yönelmesi: "ekonomik dönüşüm dönemi"	-orta yüksek büyüme oranlarına geçiş - teknolojik kapasitesini daha üst bir düzeye taşımaya çalışması -iç tüketime ve inovasyona yönelik -borç ilişkileri üzerinden yoğun şekilde kendine bağımlı Çevre yaratma çabası
2017-2019	-Çin'in hegemon olma çabası	-hegemonya iddiasını açıkça ortaya koyması
2019-	Büyük Kopuş	

Kaynak: Liu & Dunford, 2016: 330; Wang, 2017: 611; Wei, 2020: 421'deki bilgiler ışığında tarafımda oluşturulmuştur.

Tablo 2'de ortaya konduğu üzere, Çin ekonomisi açısından bağımlı küreselleşme dönemi olarak adlandırılabilir. 1990'larda Çin ekonomisi büyük oranda doğrudan yabancı yatırım çekerek büyümüştür. Vasıf ve yeni teknolojileri edinmek için, yeni endüstriler kurmak ve mevcutları geliştirmek vb. için kendisine yapılan doğrudan yabancı yatırımlardan yararlanmıştır. 2001'de DTÖ'ye girdikten sonra Çin'in ticaret hacmi ilk üç yılda üç katına ulaşmıştır. Ticaretten sağladığı gelir de buna paralel artmış, GSYH'sine yansımıştır. Bu dönemde doğrudan yabancı yatırım girişleri de büyümeyi sürdürmüş ama ticaretin büyümesinin oldukça gerisinde kalmıştır. O nedenle bu dönem Çin ekonomisi açısından 'ticaretle küreselleşme' olarak adlandırılmaktadır. Dış ticaret fazlaları büyürken Çin artık dışarıya doğrudan yabancı yatırım yapmaya da yönelmiştir. 2006'dan itibaren dışarıya yaptığı doğrudan yabancı yatırımlar, ticaret hacminden ve ülkesine yapılan doğrudan yabancı yatırımlardan daha hızlı artmaya başlamıştır (Liu & Dunford, 2016: 330). O nedenle, 2006'dan

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

itibaren Çin ekonomisinin artık 'Çin sermayesinin küreselleşmesi' olarak adlandırılabilir yeni bir döneme girdiği görülmektedir.

Öte yandan, Çin'in büyüme hızı 1991'den 2014'e kadar hiç %7,7'nin altına düşmemiştir (World Bank Data). Ayrıca Çin'in ekonomik ve demografik büyüklüğü nedeniyle, ekonomisinin yükselişinin küresel ekonomi üzerinde de önemli etkileri olmaktadır (Wang, 2017: 595). Ancak, öncelikle ihracata dayalı, yüksek hızda büyüme modeli 2000'lerin ortalarından itibaren ülke içinde giderek ağırlaşan sorunlar da ortaya çıkartmaya başlamıştır. Böylelikle, 2008 Küresel Finansal Krizi'nin ardından Çin, üç temel nedenden ötürü giderek büyüme modelini değiştirmeye yönelmiştir (Liu & Dunford, 2016: 335):

i) Çin'de işgücü maliyetleri artmaktadır ve Çin artık uluslararası rekabetçiliğini ucuz emeğe dayalı şekilde sürdürmek istememektedir.

ii) 2008 Krizi ile birlikte Çin, büyümesinin dış ekonomik şoklara ne kadar duyarlı olduğunu görmüştür. Gelişmiş ülkelerdeki yavaşlamaya paralel olarak onun da ihracatı yavaşlamıştır. Bu nedenle, kesintisiz büyümeyi sürdürebilmek üzere yeni pazarlar bulmak arayışına girmiştir.

iii) Uzun süre istikrarlı biçimde ve çok yüksek hızla büyüyen Çin ekonomisinin hem ithal enerjiye ve hammaddelere bağımlılığı artmış hem de çevre üzerinde ağır bir tahribat ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede, Çin, artık ekonomisini daha ortalama düzeyde büyüme oranları yakalayacak ama daha yüksek bir teknoloji potansiyeline taşıyacak biçimde dönüştürmek, mal sattığı, enerji ve hammadde sağladığı pazarları çeşitlendirmek, kömür yerine temiz enerjiye geçmek ve özellikle dış şoklara karşı kendi iç pazarına daha fazla dayanmak kararını vermiştir. Bu kararıyla Çin'in, ekonomisini uluslararası iş bölümü içinde daha yüksek bir konuma yükseltmeye çalıştığı ve köklü bir "ekonomik dönüşüm" dönemine girdiği söylenebilir.

Bu noktada, 2013 yılı kritik bir dönemeci ifade etmektedir. Çin, 2013 yılından başlayarak ekonomik büyüme modelini değiştirmeye ve ekonomisini daha üst bir düzeye taşımaya yönelmiştir. Bunun yanı sıra, artık uluslararası ekonomide kuralların belirlenmesine ve küresel ekonomik düzenin işleyişine katılmak istediğini de ifade etmeye başlamıştır. Ancak bu talebinin, 2012'de başkanları Xi Jinping tarafından açıklanan Çin Rüyası da göz önüne alındığında, örtük olarak içinde hegemon olmak ve kendi küresel ekonomik düzenini kurmak hedefini de barındırdığı anlaşılmaktadır. Böylelikle, 2012 yılından başlayarak Çin'in, ABD hegemonyasının adeta aynadaki yansıması olan bir Çin versiyonunu yaratmaya çalıştığı görülmektedir. Bu çerçevede, Çin, mevcut küresel ekonomik düzenin her alanına ilişkin paralel kurumlar oluşturmaya yönelmiştir.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

Tablo 3: Çin'in Paralel Kurumları

ABD TARAFI	ÇİN TARAFI
Amerikan Rüyası	Çin Rüyası
Marshall Planı	Kuşak ve Yol İnisiyatifi
IMF, DB	NDB, AIIB
Dolar	Yuan
DTÖ sistemi	TTIP, TPP, RCEP ve çeşitli iki taraflı serbest ticaret anlaşmaları
Washington Konsensüsü	Pekin Konsensüsü
Neoliberal Küreselleşme	Kapsayıcı Küreselleşme

Kaynak: Bu çalışmaya yönelik olarak okunan kaynaklardaki bilgiler ışığında tarafımca oluşturulmuştur.

Tablo 3'ten görüldüğü üzere, Çin, Amerikan Rüyası'nın karşısına Çin Rüyası'nı, Washington Konsensüsü'nün karşısına Pekin Konsensüsü'nü getirerek ABD'ne meydan okumaktadır. Böylelikle artık IMF ve DB'nin reform yapmasını talep etmek yerine Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB) gibi yeni kurumlar yaratarak kendi küresel ekonomik düzenini oluşturmak sürecine girdiği anlaşılmaktadır (Nicolas, 2016: 7). IMF ve DB benzerlerinin yanı sıra kredi kartları şirketlerinin ve kredi derecelendirme kuruluşlarının da Çinli karşılıklarını oluşturmuştur. Ayrıca Dolar'ın baskın rezerv para işlevinin kırılması ve Yuan'ın giderek onun yerini alması için de uğraşmaktadır.

Çin'in mevcut uluslararası ekonomik düzen içinde kalmayı ve ondan yararlanmayı sürdürdüğü, ancak bir yandan da bu düzendeki boşlukları yakalayarak, bunları kendi kurum ve kurallarıyla doldurmak niyetiyle ABD'ninkilere paralel yapılar oluşturmaya yöneldiği ifade edilmektedir (Heilmann vd., 2014: 1, 3). Örneğin çok taraflı kalkınma yardımlarında altyapının ihmal edildiğini görmüş ve fiziksel altyapı inşasındaki üstünlüğünü kullanarak bu alanda büyük eksiklik çeken GOÜ'lere cazip fırsatlar sunmuştur (Heilmann vd., 2014: 3). Teknoloji altyapısı kurmak üzerinden kendi teknoloji ve internet standartlarını kullanan coğrafi bir alan yaratmaya yönelmiştir. Böylelikle Batı'nın teknoloji ve internet standartlarının karşısına kendininkileri getirmekte ve kendi teknoloji ürünlerine bağımlı bir pazar oluşturmaktadır (Heilmann vd., 2014: 8). Bu biçimde mevcut kurumların paralellerini inşa ederek, ilk etapta küresel ekonomik düzenin işleyişine ilişkin kuralların belirlenmesine daha fazla katılmayı, ama giderek kendi küresel ekonomik düzenini kurmayı hedeflediği anlaşılmaktadır (Paradise, 2016: 150-151).

Uzun bir süre, liberal görüşteki akademik çevreler, Çin'in başarısının ihracata dayalı büyümeden kaynaklandığını hatırlatarak, küresel ekonomiden koparsa ekonomik ilerleyişini sürdüremeyeceğini öngörmüştür (Wang, 2017: 596). Çin'in küresel liberal düzene bir alternatif getirmek yerine, onun bir parçası olarak kalmaya çalışacağına ve bu çerçevede, ABD ve Batı'nın getirdiği kurumlar ve kuralları yani oyunun mevcut kurallarını kabul etmeyi sürdüreceğine inanılmıştır (Wang, 2017: 596). Oysa 2008 Küresel Finansal Krizi'nden sonra Çin, mevcut statükoyu kabul eden bir kural-alıcı olmaktan çıkmış, önce özellikle uluslararası para sisteminden başlayarak küresel ekonomik düzende reform talep etmeye yönelmiş, ardından da küresel ekonomik düzenin işleyişine ilişkin kurum ve kuralları kendisi belirleme çabasına girişmiştir (Wang, 2017: 597-598). Bu çerçevede, Çin'in ekonomik yükselişi de ABD ve

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

müttefikleri tarafından giderek mevcut ekonomik düzene karşı büyüyen bir tehdit olarak algılanmaya başlamıştır.

2.2.Yeni Hegemona Yeni Paradigma

Dünya Sistemi Teorisi'ni geliştiren Immanuel Wallerstein'a göre dünya sisteminin ekonomik yönü kapitalist dünya ekonomisi, siyasi yönü ise devletlerarası sistemdir ve bu sistem dengeye eğilimlidir. Devletlerarası sistemde varılan denge ya bir Merkez devletin diğerlerine üretim, finans ve ticaret alanlarının hepsinde üstün gelmesi yoluyla sağlanan hegemonya biçiminde ya da birinin diğerlerine üstün gelemediği durumda, iki blok arasında Soğuk Savaş biçiminde bir rekabet ortamı olarak gerçekleşir. Dünya Sistemi Teorisi'ne önemli katkısı olan yazarlardan R. Cox, Gramsci'den ödünç aldığı "rıza" kavramıyla teorideki hegemonya kavramını tek bir Merkez gücün diğerlerine baskın olmasının ötesinde, küresel bir ekonomik düzen kurabilmesi olarak genişletmiştir (Çaşkurlu, 2018: 32). Bu çerçevede, hegemon, her alandaki baskın gücünün yanı sıra diğer devletlerin de gönüllü katılımını sağlayacak bir ideoloji ekseninde, kendi belirlediği kurallara göre işleyen bir küresel düzen yaratır. Cox'a göre, hegemonya döneminde maddi, kurumsal ve ideolojik unsurlar arasında yakalanan bir 'uyum' söz konusudur (Hoogvelt, 1997: 11). Böylece, bu uyum sürdüğü sürece uluslararası sermaye birikiminde geçici bir istikrar sağlanır ve bu durum, 'küresel ekonomik düzen' olarak adlandırılır. O nedenle, diğer devletlerin ve devletlerin içindeki dinamik yapılar olarak toplumsal sınıfların, kurulacak bir küresel ekonomik düzene büyük ölçüde "rızasını" sağlayacak olan ideolojik unsur da maddi ve kurumsal unsurlar kadar büyük önem taşımaktadır. Bu ideolojik unsur kısaca 'paradigma' olarak adlandırılabilir. Özetleyecek olursak, her hegemonun küresel ekonomik düzenini inşa ederken kullandığı bir paradigması bulunmaktadır.

Bu çerçevede, Çin bir yandan kendi tasarladığı çok taraflı kurumları ve küresel bir ekonomik düzenin uluslararası kurallarını oluşturmaya çalışırken, bir yandan da ortaya bir paradigma koymaya çalışmaktadır. Bu paradigmayı belirlerken üç dayanaktan yola çıkmış olduğu söylenebilir: 1-kendi kimliğinden, 2-ekonomik başarısından ve 3-mevcut küresel ekonomik düzenin aksayan yönlerinden.

Xi Jinping'in 2013'te açıkladığı Kuşak ve Yol İnisiyatifi bu paradigmanın ilk ortaya konuluşu olarak yorumlanabilir ve Kuşak ve Yol İnisiyatifi üzerinden Çin'in paradigması okunmaya çalışılabilir.

i)Kimliği: İpek Yolu, kökeni eski büyük Çin medeniyetine uzanan tarihsel bir kavramdır. İpek Yolu'nun Avrasya ve Afrika'nın, ticaret ve kültürel tarihlerinde izleri bulunmaktadır. Bir dönem pek çok ülkeyi ve kültürü birbirine bağlayabilmiş, uzak ve farklı coğrafyalar arasında dini, bilimsel, teknolojik ve kültürel etkileşimi kolaylaştırmıştır (Liu & Dunford, 2016: 326). Öncelikle Çin, Kuşak ve Yol İnisiyatifi'yle bu ruhu günümüze taşımak istediğini belirtmektedir.

ii)Ekonomik Başarısı: Çin, hızlı ve istikrarlı bir biçimde kendisini dünyanın ikinci en büyük ekonomisi haline getiren kalkınma deneyiminde devletin yol, liman, havalimanı, demiryolu, elektrik, gaz, su gibi altyapı yatırımı yapmasının önemini vurgulamaktadır. Altyapı yatırımlarının hem sınıai kalkınmayı kolaylaştırdığına hem de bu yatırımlarla ilgili inşaat malzemeleri, çelik vb. sınıai kapasiteleri geliştirdiğine dikkat çekmektedir (Liu & Dunford, 2016:

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

328). Kuşak ve Yol İnisiyatifi'yle bu 'kalkınma fırsatlarını, güzergâh üzerindeki ülkelerle paylaşmayı' arzu ettiğini ifade etmektedir (Wei, 2020: 420).

iii)Mevcut küresel ekonomik düzenin eleştirisi: Neoliberal küreselleşme diye adlandırılan dönem, 1980'lerden başlayarak özellikle 1990'lara damgasını vuran, tüm dünyada giderek yaygınlaştırılan özelleştirme, deregülasyon ve serbestleştirme olarak özetlenebilecek neoliberal politikalara dayanmaktadır. Bu dönem boyunca, küresel gelir dağılımında eşitsizliklerin görülmedik biçimde keskinleştiği anlaşılmaktadır. Örneğin, 2011-2015 arasında yoksulların serveti hiç artmazken, dünyanın en zengin altmış iki kişinin serveti, dünyadaki yoksulların yarısının servetine eşit hale gelmiştir (Liu vd., 2018: 8).

Neoliberal küresel ekonomik düzenin başlıca kurumları olan IMF ve DB'nin GOÜ'lere kredi verirken neoliberal politikaları tek tip reçeteler olarak dayatmaları, borç alacak ülkelerin otonomilerini ortadan kaldıracak koşullar öne sürmeleri en çok eleştirilen yönleri olmuştur. Bu çerçevede, Çin, neoliberal küreselleşme yerine "kapsayıcı küreselleşme" diye bir kavramı önermektedir. İpek Yolu mantığıyla, katılmak isteyen herkese açık olarak, küreselleşme ve ekonomik kalkınmadan tüm ülkeler, bölgeler, gruplar fayda sağlayabilecektir (Liu vd., 2018: 2). Devletlerarası ilişkilerde karşılıklı saygı, adalet, hakkaniyet, 'sen de kazan ben de kazanayım' yaklaşımına dayalı iş birliği, yaygın istişare, ortak katılım ve karşılıklı fayda gözetileceği ifade edilmektedir. Böylelikle küresel ekonomik düzenin daha adaletli olması ve gelişmekte olan ülkelerin daha istikrarlı biçimde kalkınma imkânına kavuşmaları beklenebilecektir.

Neoliberal küresel ekonomik düzenin temel kurumları tarafından savunulan ve uygulanan kuralları ifade eden Washington Konsensüsü karşısına Çin, Pekin Konsensüsü'nü koymuştur. Ancak 'Pekin Konsensüsü' kavramının tam olarak ne ifade ettiğine dair çok farklı değerlendirmeler yapılmıştır (Yao, 2011: 28):

- Kurumsal yenilik, eşitlikçi ve sürdürülebilir kalkınma ve otonomi
- Büyüme ve kurumsal değişimle ilgili her sorunda güçlü devlet müdahalesinin devreye girdiği ve ekonomik büyümenin otoriter bir rejimle sağlandığı Çin'in ekonomik modeli
- Çin'in Washington Konsensüsü'nü kendisine uygun hale getirmek üzere yaptığı kurumsal ve politik reformlar

Bu açıdan, başta Çin kalkınmasının kendine özgülüğünü açıklamak için kullanılan bu kavramın, zamanla Çin'in dünyaya Washington Konsensüsü'ne alternatif olarak sunduğu ve kendi inşa ettiği küresel ekonomik kurumların uygulayacağı yeni kurallar olduğu anlaşılmıştır (Yağcı, 2016: 30). Washington Konsensüsü, piyasanın hakimiyetini ve borcun sürdürülebilirliğini odağına alırken, Pekin Konsensüsü sanayileşmenin ön koşulu olarak altyapı inşasını ve devletin bir aktör olarak süreçteki rolünü ön plana çıkartmaktadır.

Öte yandan, kalkış aşamasındayken Çin'in, Washington Konsensüsü'nün başlıca kurumları olan IMF ve DB'den etkin biçimde yararlandığı belirtilmektedir. Bu yararlanma finansal yönden çok, teknik açıdan olmuştur. Çin, IMF'den hiç finansal yardım almamış, Dünya Bankası'ndan ise, sağladığı finansal kaynak miktarı toplam yatırım ihtiyacının %1'ini geçmemiştir. Ancak bu kurumlarca sunulan teknik yardım hizmetlerini almış, eğitim faaliyetlerine katılmıştır (Nicolas, 2016: 7-8). Ayrıca, diğer gelişmekte olan ülkeler bu kurumlar tarafından tek tip yapısal uyum

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

programlarına zorlanırken, Çin'in ekonomi politikası hiç engellememiş ve baştan itibaren onun kalkınma stratejisinin kendine özgülüğü kabul edilmiştir (Nicolas, 2016: 8). Çin'e bu şekilde bir otonomi tanınmış olması, Soğuk Savaş döneminden başlayarak, komünist Çin'i kapitalist dünya ekonomisine katma çabası olarak yorumlanabilir.

Kuşak ve Yol İnisyatifi ve 'kapsayıcı küreselleşme' kavramı altında aslında Çin sermayesinin küreselleşmesi yatmaktadır (Liu vd., 2018: 10). Çin'in sunduğu paradigma, neoliberal küreselleşmeye benzememek iddiasındadır. Çin, az gelişmiş ülkelere tek bir "en iyi kalkınma yolu" dayatmayacağını, diğer ülkelere ideolojik olarak karışmayacağını, karşılıklı yarara odaklanılacağını vadedmektedir. Birlikte daha büyük bir pasta yapmayı ve onu paylaşmayı teklif etmektedir (Liu vd., 2018: 13). Bu çerçevede, ABD paradigmasının sloganı insan hakları, demokrasi ve özgürlük iken, Çin paradigmasının sloganının ise 'sen de kazan ben de kazanayım' stratejisi olduğu anlaşılmaktadır.

3.Çin'in Hegemon Olma Çabası Olarak Kendi Paralel Evrenini Yaratma Denemesi

2008 Küresel Finansal Krizi'nin ardından Çin'in küresel ekonomik düzende daha fazla söz sahibi olmak istemeye başladığı görülmektedir. Önce finansal sistemde reform talebi olarak başlayan bu isteğinin, giderek kendi koyduğu kurallar ve oluşturduğu kurumlar ekseninde küresel bir ekonomik düzen kurma çabasına dönüştüğü anlaşılmaktadır. Ancak daha önce Tablo 3'te ortaya konduğu üzere, Çin bu süreçte çok da özgün olamamış, ABD tarafından inşa edilmiş olan küresel ekonomik düzenin -paradigmasından kurumlarına kadar- tüm unsurlarının bir benzerini, diğer bir deyişle bir Çin versiyonunu oluşturmaya çalışmıştır. Bu çalışmada, Çin'in çok taraflı ve iki taraflı ticaret anlaşmaları ile DTÖ sistemine alternatif yaratma çabası ele alınmayacaktır. Ancak, Tablo 3'te ele alınan diğer paralel kurumlara daha ayrıntılı biçimde yer verilecektir.

3.1.Finansal Sistem ve Yuan

ABD, başlıca ticaret ve rezerv para birimini basabilme ayrıcalığına sahip olan tek ülke olarak hem kolaylıkla ithalat yapabilmekte hem de dış ticaret açıklarıyla kolayca baş edebilmektedir. Üstelik başlıca rezerv para olduğu için, doların değeri ile ilgili ortaya çıkan gelişmeler sadece ABD değil, dolar tutan tüm ülkeler açısından önemli olmaktadır. Çin de uluslararası ticarete büyük ölçüde dolara bağımlı kalmaktadır. Bu nedenle, kendisi büyük hacimde dış ticaret fazlası verdiği ve dolar rezervi biriktirdiği halde, diğer bir deyişle herhangi bir dış ödeme sorunu yaşamadığı halde, doların hakimiyetinden rahatsızlık duymaktadır.

Çin, ABD'nin uluslararası sistemdeki hakimiyetinin doların uluslararası finansal sistemdeki merkezi konumuna bağlı olduğunu düşünmektedir (Wang, 2017: 603). Bu çerçevede, ekonomisi geliştikçe ve hedefleri büyüdükçe, doların hakimiyetini kırma çabasına yönelmiştir. "Kur savaşı" teorisi, Yuan'ın Kuşak ve Yol İnisyatifi ile uluslararasılaşmasının Çin'e ABD'nin uluslararası arenadaki lider konumunu sarsma fırsatı yaratacağını savunmaktadır (Shen, 2016: 4). Çin, doların hakimiyetinin bir alternatifinin olmamasından kaynaklandığı düşüncesinden yola çıkarak, 2008'den itibaren uluslararası para sistemini çeşitlendirmek üzere Yuan'ı

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

uluslararasılaştırma çalışmalarına başlamıştır. Bu doğrultuda (Wang, 2017: 612-616; Nicolas, 2016: 10-11):

i)2009'da Hong Kong ile ticarete Yuan kullanımı için bir pilot program başlatılmış ve Hong Kong giderek Yuan'la iş yapan bir offshore merkezine dönüştürülmüştür. Daha sonra 2013'te oluşturulan Şanghay Serbest Ticaret Bölgesi de aynı amaca hizmet etmektedir. Böylelikle Yuan, Asya'nın yeni referans para birimi konumuna getirilmiştir.

ii)Çin merkez bankası, 2008 Krizi'nin ardından özellikle gelişmekte olan ülke merkez bankalarıyla iki taraflı swaplar yapma yoluna gitmiştir. Bu swaplarda karşındaki ülkenin riskliliği göz önüne alınmaksızın, iki ülke arasındaki ekonomik bağlara bakılmıştır. Çin'in doğrudan yabancı yatırım yaptığı ve doğal kaynaklar ithal ettiği ülkeler gözetilmiştir. Bu yaklaşım daha sonra gelişmekte olan ülkelerin Kuşak ve Yol İnisiyatifi'ne katılmaya istekli olmalarında da etkili olmuştur.

iii)2010'dan itibaren Yuan'ın kademeli biçimde değerlendirilmesine izin verilmiş ve daha esnek bir kur sistemine geçilmiştir.

iv)Kuşak ve Yol İnisiyatifi ile verilen krediler ve kredi verilen ülkelerle gelişen ticaret aracılığıyla Yuan'ın uluslararasılaşması yolunda önemli katkı sağlanmıştır.

Böylelikle 2016'dan itibaren Yuan, SDR sepetinde yer alan beşinci uluslararası rezerv para haline gelmiştir. 2021 itibarıyla dünya resmi döviz rezervleri kompozisyonu %58,81 oranında Amerikan Doları, %20,64 oranında Avro, %5,57 oranında Japon Yeni, %4,78 oranında Sterlin ve %2,79 oranında Yuan'dan oluşmaktadır (International Monetary Fund).

Çin, 2008 Küresel Finansal Krizi'nin ardından, diğer BRICS ülkeleriyle birlikte uluslararası finansal kurumların işleyişlerinde reform yapılmasını, özellikle de IMF'deki oy haklarının temsil gücünün artırılmasını talep etmeye başlamıştır (Nicolas, 2016: 9). Ancak bu reform talebi 2010 yılında kabul görmesine ve Çin'in oy hakkının %3,9'dan %6,4'e çıkartılmasına karar verilmesine karşın, ABD'nin onaylamayı nihayet kabul ettiği Aralık 2015'e kadar geçerlilik kazanamamıştır. Çünkü IMF'nin işleyiş kurallarına ilişkin önemli kararlarda %85 oy çokluğu gerekmektedir. ABD'nin oy hakkı ise %17,4'tür. Bu durum, ABD'nin önemli kararlarda "de facto" olarak veto hakkının olması anlamına gelmektedir. ABD bu veto hakkını kullanarak söz konusu revizyonu 2015'e kadar bloke etmiştir.

Bu engellenişin Çin'i IMF ve DB'ye alternatif olabilecek bir dizi yeni kurum oluşturmaya ittiği düşünülmektedir. Bu kurumların başlıcaları arasında da BRICS Yeni Kalkınma Bankası (NDB) ve Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB) gelmektedir. Ayrıca İpek Yolu Fonu, Çin Exim Bankası, Çin Kalkınma Bankası (CDB) ve varlık fonları CIC ve SAFE de bu kategoride yer almaktadır (Nicolas, 2016: 11).

3.2.Kuşak ve Yol İnisiyatifi

Çin, Covid 19 Pandemisi öncesinde gerek jeopolitik güç ilişkilerinde gerek uluslararası ticarete etkisini artırma çabası içine girmiştir. Bu çerçevede, 2013 yılında, kendi tarihsel kökeninden yola çıkılarak, M.Ö. 130'da oluşturulan ve Doğu ile Batı'yı yaklaşık 600 yıl birbirine bağlayan ilk kıtalararası rota olan Antik İpek Yolu'ndan esinlenilerek, Kuşak ve Yol İnisiyatifi'ni (BRI) kurmuştur (Kalara, 2019). Kalara (2019), burada adı geçen 'Kuşak' ile kastedilenin; rota

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

üzerinde bulunan Asya ve Avrupa topraklarındaki yollar, demiryolları ve boru hatları olduğu, 'Yol' ile kastedileninse ASEAN'ı birbirine bağlayan deniz yolu olduğu belirtilmektedir. Kuşak ve yol böylece katılımcılar arasında arasındaki mal, yatırım ve insan akımlarını kolaylaştırmak üzere hem otoyollar, demir yolları, limanlar, enerji üretimi, teknoloji transferi vb. fiziki altyapıyı hem de ticaret antlaşmaları, düzenleyici standartlar ve finansal destekler gibi fiziki olmayan altyapıyı kapsamaktadır.

Çin, bu inisiyatif dahilinde 2015 yılında 65 ülkeyle ortaklık kurmuştur. Özellikle nüfusu kalabalık olan ama küresel ekonomiyle bağları zayıf Güney ülkelerini hedef almıştır (Kalaria, 2019). Küresel GSYH'nın %55'ini kapsayan, dünya nüfusunun %70'ini birbirine bağlayan ve bilinen enerji kaynaklarının %75'ini içeren bir rota oluşturulmuştur. Zamanla yedi ülkenin daha katılmasıyla ortak sayısı 72'ye çıkmış, Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin ölçeği daha da genişlemiştir. O nedenle, Kalaria (2019), Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin gelmiş geçmiş en devasa küresel değer zinciri ağı olduğuna dikkat çekilmektedir. Hacmi itibarıyla Kuşak ve Yol İnisiyatifi kanalıyla Çin'in ve 72 ortağının, küresel değer zincirlerini yeniden şekillendirebilecek, belli noktalarda üretim ve ticareti sekteye uğratabilecek, ticaret rotalarını saptırabilecek güce ulaşabilecekleri ifade edilmektedir (Free & Hecimovic, 2021: 69).

Belirtmek gerekir ki, yapılan çeşitli çalışmalar küresel altyapı yatırımlarında giderek büyüyen bir açık olduğunu ortaya koymaktadır. Küresel olarak yıllık altyapı ihtiyacının yaklaşık olarak 3 ile 6,3 trilyon \$ arasında olduğu, kümülatif olarak ise 2015-2030 yılları arasında 49 ile 96 trilyon \$'ı bulacağı belirtilmektedir (OECD Business and Finance Outlook 2018, 2018: 5). Asya Kalkınma Bankası, bu gereksinimin yalnızca Asya için kümülatif olarak 26 trilyon \$ civarında olacağını tahmin etmektedir. OECD'nin konuyla ilgili 2018 tarihli raporunun ortaya koyduğu üzere, küresel yatırım ihtiyacı içinde %60'lık payla karayolu taşımacılığı ve enerji altyapısı yatırımları başı çekmekte ve bunu demiryolu taşımacılığı, telekomünikasyon ve su altyapısı izlemektedir (OECD Business and Finance Outlook 2018, 2018: 6). Altyapı ihtiyacının en fazla hissedildiği bölge de Asya olmaktadır. Bugün dünya 4. Sanayi Devrimi'ne hazırlanırken, halen Asya'da 400 milyon kişinin elektriğinin olmadığı düşünüldüğünde, konunun önemi anlaşılmaktadır.

Bu çerçevede, Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki büyük ölçekli altyapı yatırımlarına ilişkin projeleri kapsamaktadır. Çin, bu sayede deyim yerindeyse bir taşla on kuş vurmaktadır (Kalaria, 2019):

i)Düşük faizli kredilerle az gelişmiş ülkeleri "Borç Tuzağı" içine çekerek kendisine bağlamakta ve geri ödeyemediklerinde kaynaklarına el koymaktadır.

ii) Bu krediler Çin kaynaklarını kullanmak koşuluyla verildiklerinden Çin'in makine ve telekomünikasyon teknolojileri gibi daha yüksek katma değerli ürünler satmasına olanak sağlamaktadır.

iii)Çin'in yüklü döviz rezervlerine yüksek getiriler sunmaktadır.

iv) Kurulan ortaklıklar ve ticaret anlaşmaları ile Çin'in ihracat piyasaları genişlemektedir.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

v) Ayrıca Çin parasının geniş bir coğrafyada ve çok sayıda işlemde kullanılması için fırsat yaratmaktadır. Bu durumun Yuan'ın 2016'da uluslararası rezerv para haline gelmesinde büyük rol oynadığı bilinmektedir.

OECD Raporu (2018), 2017 yılına kadar Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi'ne katılan ülkelere yaptığı toplam yatırım miktarının 480,3 milyar doları bulduğunu ve bunun küresel olarak bu ülkelere yapılan toplam yatırımın tek başına %60'ını oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Çin, aynı dönemde Sahra Altı Afrika'ya 170,7 milyar \$, Latin Amerika'ya 63,4 milyar \$, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya ise 34 milyar \$ değerinde altyapı yatırımı götürmüştür (OECD Business and Finance Outlook 2018, 2018: 17).

Öte yandan, literatürde Kuşak ve Yol İnisiyatifi, Marshall Planı ile karşılaştırılmaktadır. Marshall Yardımları'nı alan ülkeler 2. Dünya Savaşı'nın yıkıntısı içindeydi. Kuşak ve Yol İnisiyatifi aracılığıyla altyapı projelerine destek bulan ülkelerin ise çoğu çok düşük gelirlidir ve en temel altyapıların inşası için bile gerekli finansal kaynaklara sahip değildir (Kozul-Wright & Poon, 2019). Ama UNCTAD iktisatçıları Kozul-Wright ve Poon'a göre, Kuşak ve Yol İnisiyatifi ve Marshall Planı arasındaki en büyük fark, Marshall Planı'nın başarısının finansman sağlamaktan öte, kurumsal kapasite oluşturmada yatmaktadır (Kozul-Wright & Poon, 2019). Alıcı ülkelere süresi belli programlar sunulmuş, bu ülkelerin bütçe dengeleri ve kur istikrarları gözetilmiş, serbest ticarete yönelmeleri teşvik edilmiştir.

Kozul-Wright ve Poon, Çin'in altyapı projelerini koşula bağlamamasının aslında bu projelerin kalkınma etkisini sınırlandırdığına dikkat çekmektedir (Kozul-Wright & Poon, 2019). Bu çerçevede, Çin'in büyük altyapı projeleri sayesinde aslında kendi sermaye mallarına ve yüksek teknoloji mallarına pazar sağladığı ifade edilmektedir.

Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin Marshall Planı'ninkilerle ciddi benzerlikler taşıyan gizli stratejik hedefleri olduğu da belirtilmektedir. Bu çerçevede, Shen'in makalesinde bu hedefler şu şekilde özetlenmektedir (Shen, 2016: 5-7):

i) İhracatını artırmak. ABD, 2. Dünya Savaşı sonrası aşırı kapasite sorununu çözmek üzere, Marshall yardımı alan Avrupa ülkelerinin, ABD malları ithal etmelerini istemiştir. Çin de aşırı kapasitesini, kaynak ve işgücünü yabancı yatırımlarla ihraç etmek ve bir ekonomik dönüşüm gerçekleştirmek istemektedir.

ii) Para birimini ihraç etmek. Marshall Planı ABD'ne doları ihraç etme olanağı sağlamıştır. "Para kredisi" sağlamak, doların giderek işlemlerde kullanılma sıklığını artırmıştır. Çin de Yuan'ın uluslararası kullanımını artırmak üzere Kuşak ve Yol İnisiyatifi projelerinden yararlanmaktadır.

iii) Bir rakibe karşı koymak. ABD, Marshall Planı ile komünizm karşısında kapitalizmin üstünlüğünü göstermek ve Sovyet etkisini kırmak istemiştir. Çin ise Kuşak ve Yol İnisiyatifi ile ABD'ni potansiyel rakip olarak hedef almaktadır. Özellikle enerji boru hatları, limanlar ve gemi rotalarına odaklanmaktadır.

iv) Stratejik ayrılıkları desteklemek ve diplomatik destek sağlamak. Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin de Asya Pasifik bölgesinde ABD'nin etkisini azaltabileceği düşünülmektedir.

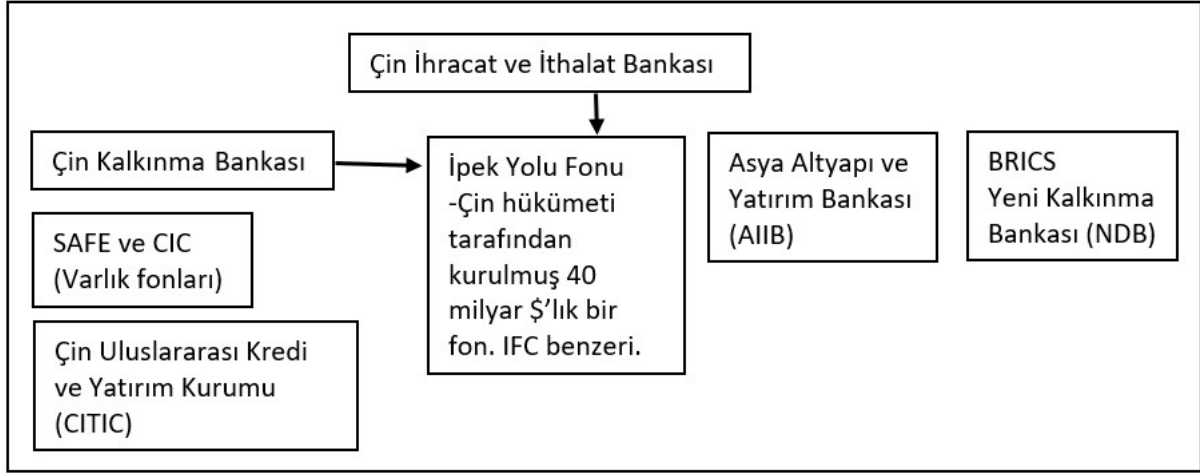
Shen, Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nde ideolojinin Marshall Planı'ndaki kadar kuvvetli olmadığını belirtir. Ancak yazar, küreselleşmiş modern dünyada keskin ideolojik ayrımlar yerine, artık

başlıca güçlerin önde gelen uluslararası ekonomik yapı kurumları ve hâkim söylem(paradigma) oluşturabilmelerinin önemini vurgulamaktadır (Shen, 2016: 7).

Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin katılımcılarına sağladığı altyapı projeleri Çinli firmalar tarafından yürütülürken, projelerin finansmanı büyük ölçüde doğrudan Çin tarafından, aşağıda Şekil 1'de yer verildiği üzere, oluşturulan yeni kalkınma finansmanı kurumları aracılığıyla sağlanmaktadır.

Şekil 1: Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin Finansmanı

Kaynak: Kalaria, 2019.

Bu çerçevede, örneğin 2008-2019 yılları arasında Dünya Bankası'nın verdiği kredi miktarı 467 milyar \$'dır. Aynı dönemde Çin hükümeti, Çin Kalkınma Bankası (CDB) ve Çin İhracat ve İthalat Bankası (ExIm) aracılığıyla, neredeyse aynı miktarda (462 milyar \$) kredi vermiştir (Ray ve Simmons, 2020). Benzer biçimde, ABD verileriyle, Çin'in 2000-2014 arasında GOÜ'lere 354,4 milyar \$ kredi verdiği ve bu meblağın aynı dönemde ABD'nin verdiği 394,6 milyar \$'lık kredi miktarına neredeyse eşit olduğuna dikkat çekilmektedir (Hameiri & Jones, 2018: 574). Bu nedenle, Çin'in uluslararası kalkınma finansmanına bu kadar iddialı biçimde yönelmesi, ABD ve müttefiklerinin hakimiyetinde olan Asya Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası'na tehdit olarak algılanmaktadır.

Çok geniş bir coğrafyayı hedef aldığı anlaşılan Kuşak ve Yol İnisiyatifi, altı ekonomik koridor planlamıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir (OECD Business and Finance Outlook 2018, 2018: 10-11):1-Yeni Avrasya Kara Köprüsü: Kazakistan, Rusya, Belarus ve Polonya üzerinden Avrupa'ya ulaşan demiryolu. 2-Çin, Moğolistan, Rusya ekonomik koridoru: demiryolu ve karayolu. 3-Çin, Orta Asya ve Batı Asya Ekonomik koridoru: Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan, İran ve Türkiye. 4-Çin Hindçin yarımadası ekonomik koridoru: Vietnam, Tayland, Laos, Kamboçya, Burma ve Malezya. 5-Çin Pakistan ekonomik koridoru: Çin'deki Kaşgar şehri serbest bölgesiyle Pakistan'ın Gwadar limanını bağlayacak. Limanın hem ticari hem askeri önemi bulunmaktadır. Ayrıca bu güzergâh Uygur Türkleri'nin yaşam alanından geçmektedir. 6-Çin, Bangladeş, Hindistan, Burma ekonomik koridoru.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

Boston Üniversitesi tarafından, Çin'in gelişmekte olan ülkelere yaptığı kalkınma yardımlarını izlemek üzere oluşturulan bir veri tabanı bazı önemli saptamalar ortaya koymaktadır (Ray & Simmons, 2020):

i) Çin'in, 2008-2019 yılları arasında yalnızca CDB ve ExIm aracılığıyla aktardığı fonların %60'ının büyük ölçüde 10 ülkede yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, %10'luk payla Venezuela'nın Çin'den en fazla borç alan ülke olduğu anlaşılmaktadır. Onu sırasıyla Pakistan, Rusya, Angola, Brezilya, Ekvator, İran, Arjantin, Endonezya, Türkmenistan izlemektedir. Ayrıca Asya'da Bangladeş ve Filipinler, Afrika'da ise Kenya ve Etiyopya da Çin'den önemli ölçüde yardım alan ülkeler olmuştur.

ii) Bu kredilerin yarısından fazlasının (yaklaşık 249 milyar \$) özellikle ulaştırma, elektrik üretimi ve dağıtım alanlarına yapıldıkları anlaşılmaktadır.

iii) Aynı dönemde petrol, gaz, maden çıkartma, boru hatları vb. için de 114 milyon \$'lık yatırım yapıldığının altı çizilmektedir.

iv) Finansman sağlanan altyapı projelerinin çok büyük bölümünün toprak gaspı niteliğinde olması da veri tabanıyla ulaşılan bir diğer önemli sonuç olmaktadır. Örneğin, içinde yol, demiryolu ve enerji projeleri bulunan Pakistan-Çin ekonomik koridoru, Uygur Özerk Bölgesinden geçmektedir (Nicolas, 2016: 11). Çin hükümetinin Uygur Türkleri'ne uyguladığı sert politikalar sıklıkla gündeme gelmektedir.

Belirtmek gerekir ki, Çin'in kendisine böylelikle bir nüfuz alanı yaratma girişimi karşısında Rusya 'Büyük Eurasia Ortaklığı'nı (GEP), Hindistan ise 'Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İşbirliği İçin Bengal İnisiyatifi'ni (BIMSTEC) oluşturmuştur. Bu çerçevede, çalışmanın da konusu olan hegemonik rekabet bakımından özellikle ABD'nin girişimi olan 'Daha İyi Bir Dünya Kurmak' İnisiyatifi (B3W) önem taşımaktadır (The Economic Times, 2021). Bu inisiyatifle ABD, Çin'in öne sürdüğü daha eşit, adaletli ve kapsayıcı bir küresel ekonomik düzen paradigmasına karşı şeffaf, kurala dayalı ve demokratik değerlere bağlı bir küresel ekonomik düzen olarak kendi paradigmasının temel dayanaklarını yenilemektedir (The Economic Times, 2021).

3.3. Çin'in Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumları: İpek Yolu Fonu, NDB ve AIIB

Çin, Aralık 2014 yılında doğrudan Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin projelerini finanse etmek üzere, 40 milyar \$'lık başlangıç sermayesinin tamamını kendisinin verdiği İpek Yolu Fonu'nu oluşturmuştur. Bu fonun arkasında iki Çin bankası (Çin İthalat ve İhracat Bankası ile Çin Kalkınma Bankası) ve iki Çin varlık fonu (CIC ve SAFE) bulunmaktadır (Nicolas, 2016: 11). Dünya Bankası'nın IFC kurumuna benzer bir yapıdadır ve Çin Merkez Bankası gözetiminde çalışmaktadır.

Temmuz 2014'te Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve G. Afrika -BRICS- hükümetleri tarafından Yeni Kalkınma Bankası (NDB) kurulmuştur. Ekim 2014'te ise Çin, 20 diğer Asya ülkesiyle birlikte, çok taraflı bir kurum olarak, Asya Altyapı ve Yatırım Bankası'nı (AIIB) kurmuştur. Her iki banka da altyapı yatırımlarındaki açığı kapatmak üzere bu yöne kaynak aktarmayı ve GOÜ'lerde sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Wang, 2019: 221-222). Ayrıca her iki

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

bankanın da genel müdürlükleri Çin'de bulunmaktadır. Bu durum, Çin'in söz konusu kurumlar üzerindeki etkisini yansıtmaktadır.

Çin, bu bankaların kurulmasına ön ayak olurken, birkaç on yıldır DB'nin yoksulluğu azaltma ve "iyi yönetim" konularına ağırlık vererek, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmaları için asıl önemli olan altyapı yatırımlarının finansmanını ihmal ettiği ve kredi verirken de koşullar öne sürdüğü yönündeki eleştirilerden yola çıktığının altını çizmektedir (Wang, 2019: 223). Bu yeni kurumların GOÜ'lere daha fazla temsil hakkı vereceğini, altyapı yatırımlarına odaklanacaklarını ve ülkelerin kendi kalkınma politikalarına karışmayacaklarını vadetmektedir. Böylelikle, Çin tarafından kurulan söz konusu uluslararası yeni kurumlar (NDB, AIIB ve İpek Yolu Fonu), GOÜ'lere ABD öncülüğünde kurulmuş olan küresel ekonomik düzenin kurallarının çevresinden dolaşma olanağı sağlamaktadır. Bu durum, Çin'in mevcut küresel ekonomik düzeni bypass ederek, kendisinininkini oluşturmaya ve bundan böyle ABD'nin küresel ekonomiyi tek başına yönetmesini engellemeye çalıştığını ortaya koymaktadır (Nicolas, 2016: 12, 14).

ABD'nin müttefiklerine desteklememeleri yönünde baskı yapmasına karşın, AIIB 2018'de 86 üyeye ulaşmıştır (Wang, 2019: 225). G. Kore, Avustralya, İngiltere, Almanya, Fransa, İspanya, İtalya, Hollanda, İsveç ve Norveç üyeler arasında yer almaktadır. Ancak AIIB, özellikle Asya bölgesini hedefleyen bir kurum olarak tasarlanmıştır. Katılımcıların %75'i Asya ülkelerinden oluşmaktadır ve sermayesinin %30'u Çin tarafından tahsis edilmiştir (Nicolas, 2016: 10).

Belirtmek gerekir ki, NDB ve AIIB arasındaki önemli farklılıklardan biri, NDB'nin eşitlikçi ama AIIB'nin hiyerarşik bir yapıda oluşudur. NDB'de kararların nasıl verileceğine ilişkin olarak belirlenen kurallarda üyeler arasında eşitlik ilkesi gözetilmektedir ve bir tek ülkeye veto hakkı verilmemektedir. AIIB'de ise finansal katkı oranında söz sahibi olma durumu söz konusudur ve en fazla katkıyı sağlayan ülke olarak Çin, ABD'nin IMF ve DB'de olduğu gibi, ayrıcalıklı bir konumda bulunmaktadır (Wang, 2019: 228-229). Karar vermek için oyların $\frac{3}{4}$ 'ünü teşkil eden nitelikli çoğunluğun gerektiği önemli konularda Çin %26,65'lik oy hakkıyla veto hakkına sahiptir.

Diğer taraftan, Çin'in, kurallara uyan taraflardan biri olmaktan çıkıp, giderek kural belirleyen taraf olmak için çaba sarf etmesine ve başlıca uluslararası borç veren ülke haline gelmesine karşın, özellikle borç yapılandırmaya ilişkin açık ve tutarlı bir politika ortaya koymadığı ve küresel ekonomik işleyişe ilişkin tam olarak ne tür kurallar getirmek istediğinin de açık olmadığı görülmektedir (Wang, 2019: 235-236). Hameiri ve Jones'un çalışması bu açıdan önemli sonuçlara ulaşmaktadır (Hameiri & Jones, 2018: 583-587):

- i) Çin'de ilgili bakanlıklar, kurumlar ve fon verenler arasında eşgüdümsüzlük hakimdir.
- ii) Çin'in finansman sağladığı projelere devlet şirketleri (SOE'ler) dahil olmaktadır ve Çin, uluslararası kalkınma finansmanını büyük ölçüde Çinli firmaların iş almasına yönelik olarak kullanmaktadır.
- iii) Merkezi kurumlar, SOE'lerin denizaşırı faaliyetlerini düzenlemekte zayıf kalmaktadır. Bu da uluslararası kalkınma finansmanını büyük ölçüde SOE'lerin kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmesine yol açmaktadır. Bu durum, Batı'nın çokuluslu şirketlerinin sermaye birikimi gerekleri doğrultusunda hareket etmelerinden pek de farklı görünmemektedir.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

iv) Şirketler arasındaki rekabet nedeniyle proje kalitesi genelde düşük kalmakta, çevre ve işgücü üzerinde kötü sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

v) Çin'in AIIB dışındaki uluslararası kalkınma finansmanı kurumları, alıcının borç geri ödeme kapasitesine dair uluslararası standartlarda bir değerlendirme yapmaktan uzaktır. Öyle ki, Çin'in kalkınma finansmanı aktörleri içinde bir tek AIIB'nin, OECD'nin Kalkınma Finansmanı Komitesi (DAC) prensiplerini benimsediği ve biyoçeşitliliği korumak üzere Çevre ve Toplumsal Etki Değerlendirmesi (ESIA) yaptığı belirtilmektedir. Bu çerçevede, pek çok gelişmekte olan ülkeye finansal durumları kötüleşene kadar borç verilmeye devam edilmiştir. Bu durum, küreselleşen ve uluslararası iş bölümü içinde Merkez'de konumlanmak isteyen Çin sermayesinin, kendi çevre alanını yaratmaya çalışması sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca Çin'in kalkınma finansmanı kurumları içinden bir tek AIIB, geleneksel çok taraflı kalkınma bankaları ile ortak finansman projelerine girmekte ve onların kural ve prosedürlerini kullanmaktadır (Wang, 2019: 228; Hameiri & Jones, 2018: 575). IMF ve mevcut kredi derecelendirme kuruluşları ile de yakın çalışmak istemektedir (Wang, 2019: 237). Ancak DB'ye rakip olabilecek, iddialı birçok taraflı kurum olarak tasarlanan AIIB'nin Kuşak ve Yol İnisiyatifi projelerinin finansmanına katkısının giderek marjinalleştiğine dikkat çekilmektedir. 2016 yılında AIIB'nin Kuşak ve Yol İnisiyatifi projelerine verdiği kredi miktarı 1,03 milyar \$'da kalırken, Çin Kalkınma Bankası (CDB) ve Çin İhracat-İthalat Bankası'nın toplam 101,8 milyar \$ kredi verdiği görülmektedir (Hameiri & Jones, 2018: 575, 579). 2018 tarihli OECD raporunda ise ele alınan dönemde örneğin dünyanın en büyük kalkınma finansmanı kurumu olduğu belirtilen CDB'nin tek başına 110 milyar \$, Çin İhracat-İthalat Bankası'nın 80 milyar \$, Çin Sanayi ve Ticaret Bankası'nın 159 milyar \$, Çin Bankası (Bank of China) 100 milyar \$, Çin İhracat ve Kredi Sigorta Şirketi'nin (CECIC) 570 milyar \$ kredi verdiği, buna karşılık NDB'nin sağladığı kaynak miktarının 1,261 milyar \$'da ve AIIB'nin ise 2,33 milyar \$'da kaldığı görülmektedir (OECD Business and Finance Outlook 2018, 2018: 18-19).

4. Büyük Kopuş ve Sonrası: ABD'nin Yanıtı

Çin 1978'de dışa açılmak yönünde başlattığı reformlarla özellikle 1990'larda doğrudan yabancı yatırımları çekerek ve düşük kura dayanarak, ihracata dayalı bir büyüme modeli sürdürmüştür. Küresel değer zincirlerinin emek yoğun aşamalarına düşük işgücü maliyetleri temelinde eklenmiştir. 2001'de DTÖ'ye girmesiyle birlikte artan ticaret hacmine paralel olarak, giderek artan ödemeler bilançosu fazlaları vermeye başlamış, bu yolla elde ettiği dolarların bir kısmını rezerv olarak tutmaya bir kısmını da ABD hazine kağıtlarına yatırmaya yönelmiştir. 2005 yılında Dünyanın Atölyesi ve 2010 yılında da dünyanın ikinci en büyük ekonomisi haline gelmiştir. Çin, bu süreçte iç tüketimini baskılayarak, üretimini büyük ölçüde ucuz malların ihracatına kaydırmıştır. Bu durum, ABD'de enflasyonun düşük tutulabilmesine ve tüketimin rahatlıkla sürdürülebilmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır (Wang, 2019: 604). Öte yandan, Çin'in ABD hazine kağıtlarına yüklü miktarlarda yatırım yapması da bu kağıtların fiyatını artırıp, faizlerinin düşmesine yardımcı olmuştur. Bu da ABD'nin Çin mallarına olan talebinin artarak sürmesini sağlamıştır (Wang, 2019: 604). Ayrıca Çin, başta ABD olmak üzere diğer gelişmiş ülkeler ve G. Kore, Tayvan gibi kendisinden daha ileri düzeydeki gelişmekte olan ülkeler ile

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

imalat alanında yürüttüğü teknolojik yatırımlar ve iş birlikleri sayesinde, giderek kendi teknolojik yapısını ilerletmeye yönelmiştir.

Bu çerçevede, aslında diğer pek çok GOÜ, 1990'lar ve 2000'lerin ilk on yılı boyunca istikrarsız kısa vadeli sermaye akımları ve IMF, DB, DTÖ üçlüsünün zorladığı neoliberal yapısal dönüşümler nedeniyle ciddi kayıplar yaşarken, Çin, ABD ile arasında gelişen bu karşılıklı bağımlılık sayesinde küreselleşme çağının gerçek kazananı olmuştur. Çin, ABD'nin kurduğu mevcut küresel ekonomik düzenin başlıca yararlananı olduğu içindir ki, kendi küresel ekonomik düzenini kurma çabasını da ABD ile İşler Büyük Kopuş'a varana kadar, serbest ticarete, uluslararası iş birliğine ve çok taraflılığa dayandırmaya çalışmıştır.

2008 Küresel Finansal Krizi ile Çin ve ABD, aralarındaki bu karşılıklı bağımlılığın ne derece sıkı bir hal aldığı ve kendileri için yarattığı kırılganlıkları fark etmiştir. Çin, bu tarihten sonra hem ABD'ne olan teknolojik bağımlılığını sonlandırmaya, hem de ekonomisinin geldiği noktadan ve ABD'nin yaşadığı gerilemeden cesaretlenerek, hegemon olmak için mücadele etmeye başlamıştır. ABD ise hem kendi teknolojik üstünlüğünü korumaya hem de Çin'i teknoloji, ekonomi ve uluslararası ilişkiler alanlarında engellemeye çalışmaktadır.

Bu çerçevede, Çin, ABD'nin küresel ekonomik düzeninin aynadaki yansıması gibi olan paralel kurumlar oluşturarak kendi hegemonyasını kurmaya çalışırken, ABD, Çin'le bir ticaret savaşına girişmiştir. Geline nokta ABD, Çin'le yaptığı ticaret görüşmelerini Haziran 2019'da süresiz olarak askıya almış ve Kasım 2019'da baş gösteren Covid 19 Pandemisi'ni de fırsata çevirerek, iki ekonomi arasındaki karşılıklı bağımlılığı sonlandırmak üzere Büyük Kopuş aşamasına geçmiştir (Johnson & Gramer, 2020: 3).

Büyük Kopuş ile ABD, öncelikle hassas sektörler olarak kabul edilen yarı iletkenler, nadir elementler, ilaç ve tıbbi malzeme sektörlerinde küresel değer zincirlerinin Çin'i dışarda bırakacak biçimde yeniden yapılandırılmasına yönelmektedir (Johnson & Gramer, 2020: 4-5). Ayrıca, hegemonya mücadelesinde öne geçmesini sağlayacak olan yüksek teknoloji alanındaki ilerlemelerin korunması ve Çin'in eline geçmesini önlemek üzere, teknolojik içeriği yüksek parçaların Çin'e ihracatının yasaklanması, Çin'in, ABD ve müttefiklerine ait teknoloji şirketlerini satın almasının önlenmesi vb. sıkı önlemler almaktadır.

Çin, içinde serpildiği serbest ticarete dayalı küresel ekonomik düzenin son bulmasını istememektedir. O nedenle, ABD'nin belirlediği kurallar çerçevesinde işleyen neoliberal küreselleşme yerine, onun Çin versiyonu olarak inşa etmeye çalıştığı alternatif düzeni "kapsayıcı küreselleşme" olarak adlandırmaktadır (Wei, 2020: 430). Bu durum karşısında ABD ise, Büyük Kopuş süreci ile Çin'le arasındaki karşılıklı bağımlılığı tamamen ortadan kaldırmaya ve küresel ekonomik düzenin bazı kurallarını değil, kendisini değiştirmeye yönelmektedir.

Zhao (2021), ABD'nin bu yönde attığı bazı adımlara dikkat çekmektedir (Zhao, 2021: 1-8):

i) ABD, Çin tehdidini ekonomiden teknolojiye, güvenlikten diplomasiye ve ideolojiye kadar çok sayıda katmanı olan bir sorun olarak ele almaktadır ve Çin'le uzun dönemli bir stratejik rekabet içinde olduklarını ilan etmiştir.

ii) ABD, Çin'in kendi küresel ekonomik düzenini oluşturmak üzere kurduğu kurumları ve yürüttüğü politikaları engellemeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda, Çin'in Kuşak ve Yol

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

İnisiyatifi'nin GOÜ'ler için bir borç tuzağı stratejisi olduğunu ve bunun gerçekte "ekonomi alanı dışında bir teklif" niteliğinde olduğunu yüksek sesle ifade ederek, Sri Lanka, Panama, Pakistan gibi ülkeleri Çin yatırımlarına karşı uyarmıştır.

iii) ABD, Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi'ne alternatif olarak 'Daha İyi Bir Dünya Kurmak' İnisiyatifi'ni (B3W) başlatmış ve G7 ülkelerinin de buna destek vermesini sağlamıştır. ABD'nin tutumu yeni bir soğuk savaşa gidildiğine işaret etmektedir.

iv) Ayrıca ABD, stratejik öneminden ötürü özellikle Hint-Pasifik bölgesindeki GOÜ'lere, uygun koşullarda altyapı kredileri sağlamayı hedeflemektedir. Bu ülkelerle kurala dayalı, sorumluluk içeren karşılıklı bağlar kurmak istediğini ifade etmektedir. İnşa edilecek altyapıların yüksek kalitede olmasının, şeffaflığın, hukuk düzeninin ve çevrenin korunmasının gözetileceğini vaat etmektedir. Bu amaçla, GOÜ'lerdeki altyapı projelerinin finansmanı için Kalkınma Finans Kurumu'nu (DFC) devreye sokmuş ve altyapı projelerinin kalitesine ilişkin olarak da Mavi Nokta (Blue Dot) Network'ünü oluşturmuştur. Bu kurum, kamu ve özel sektörden temsilciler ile sivil toplum örgütlerinden oluşmaktadır. Altyapı projelerinin kalitesini ve finansmanını garantilemek üzere bu projelerin açık, kapsayıcı, şeffaf, ekonomik olarak yürütülebilir, finansal, çevresel ve toplumsal olarak sürdürülebilir ve uluslararası standartlara, hukuka ve düzenlemelere uyumlu olmalarına dair uluslararası standartlar ve kriterler geliştirerek, uygun altyapı projelerine sertifika verecektir (U.S. Department of State. Blue Dot Network).

v) Ayrıca ABD, DB gibi geleneksel uluslararası organizasyonların artık Kuşak ve Yol İnisiyatifi ile iş birliğine katılmasını, ortak finansman ve denetleme ilişkisine girmesini de önlemek istemektedir. Böylelikle, Çin'in kurduğu uluslararası kalkınma finansmanı kurumlarının gelişme aşamalarında mevcut ekonomik düzene ait deneyimli kurumlardan daha fazla yararlanmasını engellemeye çalışmaktadır.

Özetle belirtmek gerekir ki, ABD, altyapı inşasında GOÜ'lere Çin karşısında sağlıklı bir alternatif sunmak istemektedir ve bu amaçla, kendisinin desteklediği projelerin, piyasaya yönelik olmalarını, borç sürdürülebilirliğini ve çevresel etkileri gözetmelerini ön plana çıkartmaktadır.

Öte yandan, Çin kurumlarından altyapı projeleri için kredi alan GOÜ'lerde son dönemde peş peşe sorunlar baş göstermeye başlamıştır. Örneğin Burma ile Çin arasında bulunan Shwe boru hattı bunlardan biridir. Yoğun şekilde çevre tahribatı ve insan hakları ihlallerine yol açmıştır (Earth Rights International). Burma'da Çin'in kurmak istediği Myitsone barajı da bir diğer sorunlu projedir ve yöre halkının şiddetli itirazıyla askıya alınmıştır. Burma'daki yatırımlarının yanı sıra Kamboçya, Laos gibi ülkelerdeki yatırımları da göz önüne alındığında, Çin'in altyapı projelerinin büyük bölümünün toprak gaslarıyla yürüdüğü anlaşılmaktadır (Hameiri ve Jones, 2018: 590). Ancak Çin dünyanın bir numaralı baraj inşaatçısıdır ve 74 ülkede toplam 334 hidro enerji projesi yürütmektedir. Sadece Burma'da bile başlıca yabancı yatırımcı konumundadır ve 2018 yılında Myitsone barajı dışında 126 projesi daha bulunmaktadır (Fawthrop, 2019).

Çin kurumlarından en fazla kredi çekmiş olan ülkeler birbiri ardına borç krizleri yaşamaya başlamıştır. Bu çerçevede, örneğin Kenya'nın dış borcunun, 2013'ten 2021'e yaklaşık 4,5 kat arttığı (Letter from Africa) ve ülkenin Aralık 2021 itibarıyla sürdürülemez hale gelmiş borç sorunuyla karşı karşıya kaldığı belirtilmektedir (Otieno, 2021). Dış borç/GSYH oranı %62,5'i bulmuştur. Sri Lanka, Burma, Pakistan vb. pek çok ülkenin benzer geri ödeme sorunları

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

yaşamakta olduğunu söyleyerek bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Geline noktada, Çin'in 'sen de kazan ben de kazanayım' sloganıyla yürüttüğü borç tuzağı diplomasisi nedeniyle GOÜ'ler arasında 1980'lerdeki gibi bir uluslararası borç krizinin baş göstermiş olduğu söylenebilir.

5. Sonuç

Çin ekonomisi, 1978'den itibaren dışa açılmış ve serbest ticarete katılmıştır. Son derece düşük işgücü maliyetleri ve kur avantajı sayesinde hızla tüm küresel değer zincirlerinde kendisine yer edinmiş, en fazla doğrudan yabancı yatırım çeken gelişmekte olan ülke haline gelmiştir. 2001'de DTÖ üyesi olmuş, 2005'te dünyanın atölyesi, 2010'da dünyanın ikinci en büyük ekonomisi olmuştur. Bu süreçte, ABD ile arasında çok derin bir karşılıklı bağımlılık gelişmiş, üretim ve ticaret hacmi arttıkça elinde büyük hacimde dolar rezervleri birikmiş ve bunun bir kısmını ABD hazine kağıtlarına yatırmaya başlamıştır. Böylelikle, uzun süre neoliberal küresel ekonomik düzene dahil olmak için uğraştıktan, bu düzenin işleyişini yönlendiren IMF, DB ve DTÖ gibi ulus ötesi kurumlar ve bu düzen içinde güçlenerek ulus ötesi hale gelen ÇUŞ'ler ile son derece uyumlu ilişkiler yürüttükten sonra, uluslararası iş bölümü içindeki konumunu iyileştirmek üzere teknolojik düzeyini yükseltmek için harekete geçmiştir. Buraya kadar hikâye, kalkınmakta olan bir gelişmekte olan ülkenin atılım yapması olarak görünmektedir.

Ancak özellikle 2008 Küresel Krizi ile ABD'nin başta teknoloji ve imalat olmak üzere finans dahil pek çok alanda gerilemeye başladığının görülmesiyle birlikte, uzun süredir kesintisiz olarak çok yüksek büyüme hızları yakalayan Çin'in yükselişi dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu çalışmada ortaya konduğu üzere, Çin'in; söz konusu kazanımlarından cesaret bularak hegemon olma mücadelesine girişmesi, küresel ekonomik düzende köklü bir değişimi tetiklemiştir.

Giderek hedef büyüyen Çin, bir yandan teknoloji alanında ABD'ni yakalamak üzere harekete geçmiş diğer yandan ise ABD tarafından inşa edilmiş olan küresel ekonomik düzenin karşısına kendi alternatifini koyma çabasına girişmiştir. Bu çerçevede, bu çalışmada ortaya konulmaya çalışıldığı üzere, "sen de kazan ben de kazanayım" biçiminde ifade edilebilecek olan kendi paradigmasını oluşturmuş, Kuşak ve Yol İnisiyatifi'ni başlatarak borç tuzağı yoluyla kendisine bağımlı kıldığı geniş bir çevre alanı yaratmaya yönelmiş, Yuan'ı Dolar'ın hakimiyetini sarsmak üzere bir rekabete sokmuştur. Özellikle kritik noktalardaki ve kritik kaynaklara sahip gelişmekte olan ülkelere, bankaları ve kurduğu alternatif uluslararası kalkınma finansmanı kuruluşları aracılığıyla tek başına Dünya Bankası'nın verdiği kadar daha fazla kredi dağıtmaya başlamıştır. Böylelikle Çin, hedeflerini giderek daha açık ve agresif biçimde ortaya koyan bir rakip haline geldiğinden, 2016 yılından itibaren ABD tarafından ciddi bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, ABD'nin Çin'e karşı mücadelesi ticaret savaşıyla başlayarak Büyük Kopuş aşamasına dek uzanmıştır.

Ancak, bu çalışmada ifade edildiği üzere, Çin hegemon olma iddiasını ortaya koymasını sağlayan gücünü, ABD hegemonyası tarafından kurulmuş olan küresel ekonomik düzenden almaktadır. Küresel değer zincirlerine eklenerek serbest ticarete katılmakta, doğrudan yabancı yatırımları çekerek ve hatta son yıllarda ABD'de teknoloji şirketlerini satın alarak teknoloji transferi yapmakta, uluslararası işbirliği kanallarından yararlanmakta, uluslararası

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

yatırımlarına güvence sağlamaktadır. Diğer bir deyişle, mevcut oyunun kurallarını iyi oynayarak finale çıkmıştır. Ne var ki, bu durum karşısında ABD Büyük Kopuş'la hem iki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılığı sonlandırmakta hem de küresel ekonomik düzeni tamamen değiştirerek, final maçında Çin'i diskalifiye etmeye yönelmektedir. Bu amaçla, Çin'i başarıya taşıyan tüm kanalları hızla kesmektedir. Küresel değer zincirlerinin rotaları yeniden çizilmeye başlanmış, ABD, imalatını ülke içine geri çağırarak, Çin'in ABD ve müttefikleri tarafından geliştirilen teknolojik yeniliklere erişimi engellenmiş, uluslararası işbirliği yerini, tarafını seçmeye bırakmıştır.

Öte yandan, 2019 yılında Sri Lanka'da patlak veren ve şimdiden Pakistan, Burma, Kenya gibi diğer Kuşak ve Yol İnisiyatifi katılımcısı ülkelere de yayılmış olan borç krizinin 1980'lerdeki gibi pek çok GOÜ'yi etkilemesi beklenmektedir. Bu borç krizi, Çin'in borç tuzağı diplomasisi ile kendisine bir nüfuz alanı oluşturma stratejisinin ve "sen de kazan ben de kazanayım" paradigmasının inandırıcılığının iflasına işaret etmektedir. Bu durum karşısında ABD, paradigmasını serbest piyasanın hâkimiyeti yerine kurala dayalılığı yeniden öne çıkartacak biçimde yenileyerek güven tazelemek istemektedir.

Çin'in, özellikle ABD'nin kendisiyle bir ticaret savaşına girmesinden itibaren, giderek GOÜ'lere verdiği kredileri kısıtması ve ABD öncülüğünde kurulan uluslararası kalkınma finansmanı kurumlarına alternatif olarak yarattığı NDB, AIIB gibi kurumları marjinalleştirdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Çin'in hegemon olmak üzere kendi küresel ekonomik düzenini oluşturması çabasında bir geri adım olarak yorumlanabilir.

Ancak Çin'in hegemonya denemesi; ABD'nin, mevcut küresel ekonomik düzeni Çin'i engellemek üzere tamamen değiştirmeye ve hegemonyasını korumak üzere hegemon olmanın temel dayanakları olan teknoloji ve üretim alanlarında üstünlüğünü yeniden sağlamaya yönelmesine neden olmuştur. Çin'in iddiasını sürdürebilmesi de ABD'nin hegemon kalabilmesi de şafağında olunan 4. Sanayi Devrimi teknolojilerindeki hakimiyete bağlı olacaktır. Ancak bu süreçte küresel ekonomik düzenin değişmesi tüm dünyada yeni kazananlar ve kaybedenler yaratacaktır. Türkiye açısından konunun önemi ise değişimin getirdiği fırsat ve tehlikeleri doğru okumakta yatmaktadır.

Kaynakça

Çaşkurlu, S. (2018). *Uluslararası İşbölümü, Teknoloji ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*. Gazi Kitabevi, Ankara.

Çaşkurlu, S. (2022). Hegemonya Mücadelesinde ABD-Çin Teknoloji Savaşı: Yarı İletkenler Sektörü. *3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(1), 612-634.

Earth Rights International, Shwe Gas Project. (Erişim Tarihi: 17.04.2022), <https://earthrights.org/what-we-do/extractive-industries/shwe-gas-project/>

Fawthrop, T. (2019). Myanmar's Myitsone Dam Dilemma. *The Diplomat*. (Erişim Tarihi: 17.04.2022), <https://thediplomat.com/2019/03/myanmars-myitsone-dam-dilemma/>

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

- Free, C. & Hecimovic, A. (2021). Global Supply Chains After Covid-19: The End of The Road for Neoliberal Globalisation?. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 34 (1).
- Hameiri, S. & Jones, L. (2018). China Challenges Global Governance? Chinese International Development Finance and the AIIB. *International Affairs*, 94(3), 573-593.
- Heilmann, S., Rudolf, M., Huotari, M. & Buckow, J. (2014). China's Shadow Foreign Policy: Parallel Structures Challenge the Established International Order. *China Monitor*, Number 18. Merics.
- Hoogvelt, A. (1997). *Globalisation and The Postcolonial World*. McMillan Press Ltd., UK.
- International Monetary Fund, World Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves, (2021Q4). (Erişim Tarihi: 11.04.2022), <https://data.imf.org/?sk=E6A5F467-C14B-4AA8-9F6D-5A09EC4E62A4>
- Johnson, K. & Gramer, R. (2020). *The Great Decoupling*. <https://foreignpolicy.com/2020/05/14/china-us-pandemic-economy-tensions-trump-coronavirus-covid-new-cold-war-economics-the-great-decoupling/>
- Kalaria, C. (2019). *Belt and Road Initiative (BRI)-China's Supply Chain Game Plan*. <https://sourcingandsupplychain.com/wp-content/uploads/2019/06/belt-and-road-initiative-bri-chinas-supply-chain-game-plan.pdf>
- Kozul-Wright, R. & Poon, D. (2019). *China's Belt and Road Isn't Like the Marshall Plan, But Beijing Can Still Learn from It*. Erişim Tarihi: 10.04.2022. <https://unctad.org/news/chinas-belt-and-road-isnt-marshall-plan-beijing-can-still-learn-it>
- Letter from Africa: Kenyans protest over growing debt, 8 April 2021 Erişim Tarihi: 20.04.2022. <https://www.bbc.com/news/world-africa-56651735>
- Liu, W. & Dunford M. (2016). Inclusive Globalization: Unpacking China's Belt and Road Initiative. *Area Development and Policy*, 1(3), 323 – 340.
- Liu, W., Dunford, M. & Gao, B. (2018). A Discursive Construction of The Belt and Road Initiative: From Neoliberal to Inclusive Globalization. *Journal Of Geographical Sciences*, 28(9), 1-17.
- Nicolas, F. (2016). China and the Global Economic Order. *China Perspectives*, No: 2016/2, 7-14.
- OECD Business and Finance Outlook 2018, China's Belt and Road Initiative in the Global Trade, Investment and Finance Landscape.
- Otieno, D. C. (2021). Kenyan Debt Unsustainable and Has Reached a Crisis Level – Says Kenyan Peasants League. *La Via Campesina*. (Erişim Tarihi: 20.04.2022), <https://viacampesina.org/en/kenyan-debt-unsustainable-and-has-reached-a-crisis-level-says-kenyan-peasants-league/>
- Paradise, J. F. (2016). The Role of "Parallel Institutions" in China's Growing Participation in Global Economic Governance. *Journal of Chinese Political Science*, 21, 149-175.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

- Ray, R. & Simmons, B. A. (2020). Tracking China's Overseas Development Finance. Boston University Global Development Policy Center, <https://www.bu.edu/gdp/2020/12/07/tracking-chinas-overseas-development-finance/>
- Shen, S. (2016). How China's Belt and Road Compares to the Marshall Plan. *The Diplomat*, (Erişim Tarihi: 11.03.2022). <https://thediplomat.com/2016/02/how-chinas-belt-and-road-compares-to-the-marshall-plan/>
- The Economic Times, (2021). China Rebranding BRI to Rival Biden's B3W with Focus on Green Finance, Inclusive Development. *The Economic Times/News*. https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/china-rebranding-bri-to-rival-bidens-b3w-with-focus-on-green-finance-inclusive-development/articleshow/87685132.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst (Erişim Tarihi: 28.1.2022)
- U.S. Department of State, Blue Dot Network. (Erişim Tarihi: 05.03.2022) <https://www.state.gov/blue-dot-network/>
- Wang, H. (2019). The New Development Bank and The Asian Infrastructure Investment Bank: China's Ambiguous Approach to Global Financial Governance. *Development and Change*, 50(1), 221-244.
- Wang, Z. & Zeng, J. (2020). From Economic Cooperation to Strategic Competition: Understanding The US-China Trade Disputes Through the Transformed Relations. *Journal of Chinese Political Science*, 25, 49-69.
- Wang, Z. (2017). The Economic Rise of China: Rule-Taker, Rule-Maker, or Rule-Breaker?. *Asian Survey*, 57(4), 595-617.
- Wei, L. (2020). Striving for Achievement in a New Era: China Debates Its Global Role. *The Pasific Review*, 33(3-4), 413-437.
- World Bank Data. GDP growth (annual %) – China. (Erişim Tarihi: 19.04.2022), <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=CN>
- Yağcı, M. (2016). A Beijing Consensus in The Making: The Rise of Chinese Initiatives in The International Political Economy and Implications for Developing Countries. *Perceptions*, XXI(2), 29-56.
- Yao, Y. (2011). Beijing Consensus or Washington Consensus. What Explains China's Economic Success?. *Development Outreach*, 26-30. (Erişim Tarihi: 25.03.2022) https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6098/deor_13_1_2_6.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Zhao, M. (2021). The Belt and Road Initiative and China-US Strategic Competition. *China International Strategy Review*, 1-8.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaeconomia*, 6(3), 1389-1418.

Doi: 10.25295/fsecon.1124486

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Fiscaeconomia Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Ethics Statement: The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, Fiscaeconomia has no responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

Race to Set New Rules as the Global Economic Order Changes: China's Attempt to Become Hegemon

Sibel Çaşkurlu

Extended Abstract

After the end of the Second World War in 1945, the U.S. became the new hegemon and established a liberal global economic order. To make it work, new institutions have been set: The system of the United Nations for maintaining international cooperation and communication, and the World Bank, IMF and the system of GATT for directing the functioning of the international economy.

In that respect, the U.S. hegemony adopted a paradigm stated as human rights, democracy, freedom, and economic liberalism and provided development aids to Europe, Japan, and newly independent countries to get them onside.

The U.S. became the hegemon for the second time after the Cold War era with SSCB. The new paradigm of the U.S. in its second hegemony emphasized virtues of the market alongside human rights, democracy, and freedom. The new global economic order was called as 'neoliberal globalization era.' So, from the 1980s, capital movements have also been liberalized globally. Revolutionary technological improvements in computer science, telecommunication and transportation facilitated the globalization of trade and capital flows. World Trade Organization was established in 1995 and has become the third main institution of the global economy in addition to the IMF and the World Bank. These institutions became the building blocks of the neoliberal global economic order which took the liberalization of trade to a much higher level. WTO played a vital role not only in the liberalization of international trade and capital flows but also in securing international investments and protecting technological innovations through multinational agreements. Accompanying the crisis of Fordism, these developments resulted in dispersing production stages in manufacturing. Developed countries' multinational corporations organized production globally as global value chains and while keeping high technology and R&D intensive, high value-added stages at home, they outsourced low value-added, labor-intensive stages to certain developing countries.

In the neoliberal globalization era, most developing countries had to struggle with volatility and financial crises on the one hand and realized that they did not gain much wealth or technology from global trade also on the other hand. In fact, many of them lost their prior development gains and were marginalized in the international division of labor. However, transnational institutions, a few big scaled financial capital owners and multinational corporations gained power. Therefore, all over the world, those who suffered losses criticized the neoliberal global economic order for deepening inequalities sharply. However, over time, it became clear that countries such as South Korea, Taiwan and the BRICS benefited from globalization. Especially China and India, despite their large populations, made great progress.

The Chinese economy has been opened since 1978 and it joined free trade. It gained a place in most global value chains by its low labor costs and currency advantages. It attracted most of the world inward FDI flows. So, China became a member of WTO in 2001, the workshop of

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

the world in 2005 and the second-largest economy in the world in 2010. It must also be noted that, a deep interdependency has developed between the U.S. and China. Due to its increasing production and trade volume, China has begun to accumulate vast amounts of dollar reserves and to invest in U.S. treasury securities.

For a long time, China struggled to get involved in the neoliberal global economic order and worked in harmony with the directing supra national institutions IMF, World Bank and WTO and with multinational corporations gaining power within this order. Then China has begun to strive to improve its technological level and enhance its position in the international division of labor. So far, the story mentioned seems like the success of a developing country.

Since 2008 Global Financial Crisis, the U.S. has been showing signs of declining in fields like technology, manufacturing, and finance and China's rise became obvious. So, China, emboldened from its being the workshop of the world and second-largest economy of the world, having the largest dollar reserves and being the second-largest debtor of the U.S., has begun to strive to become the new hegemon. China's attempt for hegemony has triggered a radical transformation in the global economic order.

For this purpose, first, China started striving to catch up the U.S. in technology by spending huge funds on R&D and outward FDI. Then it moved to build an alternative global economic order, claiming that the Chinese version would be better. In that respect, China put forward its paradigm as a 'win-win' strategy, declared the Belt and Road Initiative to create itself a Periphery by using the old-fashioned debt trap method and strengthened Yuan to displace the dollar from its dominant position. Chinese banks and its new international development finance institutions granted more loans than the World Bank to developing countries in strategic locations or having strategic natural resources.

For the first time, China has revealed its intention to become the new hegemon by declaring Chinese Dream in 2012. Then relations between the U. S. and China have been strained gradually. As China has turned out to be a competitor, gradually declaring its intentions more aggressively, the U.S. has perceived it as a serious threat. In that respect, since 2016, the U.S. first has started a trade war with China and then moved to the 'Great Decoupling' phase.

At this point, the U.S. is struggling to establish a new global economic order as much as China. 2013 is a critical breaking point in their rivalry. Starting in 2013, China has moved to change its growth model and upgrade its technology level. Also, it has begun to declare its wish to participate in rulemaking procedures of the global economic order. However, given the declaration of the Chinese Dream in 2012 by their president Xi Jinping, it is understood that China's desire to participate in rulemaking in the global order implicitly has the intention of becoming the new hegemon and establishing a global economic order for its own sake. Therefore, China has tried to create a mirror image of the U.S. hegemony. In that respect, it has moved to create Chinese versions of the institutions of the current global order. It has put forward the Chinese Dream against the American Dream and Beijing Consensus against Washington Consensus. Instead of waiting for IMF and World Bank reforms to their rule making procedures, China has turned to constitute similar new institutions like Asian Infrastructure and Investment Bank. Furthermore, it strives to dethrone the dollar and replace it with Yuan.

Çaşkurlu, S. (2022). Küresel Ekonomik Düzen Değişirken Yeni Kuralları Belirleme Yarışı: Çin'in Hegemon Olma Denemesi. *Fiscaeconomia*, 6(3), 1389-1418.
Doi: 10.25295/fsecon.1124486

In its hegemonic struggle, China seems so far to stay in the order of the current U.S made institutions and continues to benefit from this order, but it also finds loops in the system and tries to fill them with China version rules and institutions. So, it seems that China intends to build its own global economic order gradually and until China's version is ready to replace the U. S. made one, it will not leave the current order.

Nevertheless, as revealed in this paper, China owes its power in trying to struggle for hegemony to the global economic order created by the U.S. It took part in international trade by joining in global value chains. It transferred technology by attracting inward FDI and in recent years, even by purchasing U.S. technology companies. It benefited from international cooperation and securing international investment mechanisms. China played this game well and reached the final. However, at this point, the U.S. has started the Great Decoupling. So, with this process, it ends the interdependence between both countries, and by changing the game completely, namely the global economic order, it tries to disqualify China in the final match. To that end, the U.S. cuts the channels that carried China to success. Global value chain routes are being restructured to leave China out. The U.S. has called its manufacturers back home. China's ways to reach technological innovations created by the U.S. and its allies, are blocked. International cooperation has given its way to choose its side.